

Psicologia i Envel·liment

Codi: 102581

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2502443 Psicologia	OT	4	1

Fe d'errades

Correu electrònic (professora de contacte): marina.gallardo@uab.cat

Professor/a de contacte

Nom: Marina Gallardo Yeguas

Correu electrònic: marina.gallardo@autonoma.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: No

Grup íntegre en espanyol: No

Equip docent

Sergi Arenas Guarch

Prerequisits

No s'estableixen prerequisits i/o coneixements previs.

Cal tenir en compte que l'assistència regular és important per al seguiment de l'assignatura.

L'assignatura forma part de la Menció optativa Anàlisi i Intervenció Psicosocial i la Menció optativa Intervenció Psicològica en Qualitat de Vida.

Objectius

L'envelliment demogràfic i la longevitat són fenòmens característics de les societats desenvolupades i nodreixen l'interès per comprendre el procés d'envellir en les seves diferents dimensions. L'augment de la xifra de persones grans i l'increment del nombre de persones que accedeixen a la vellesa avançada planteja reptes d'adaptació individuals i col·lectius en un context social caracteritzat per canvis substancials en els diferents àmbits (familiar, laboral, relacional, econòmic). La preocupació per temes com la qualitat de vida en les diferents etapes de l'envelliment, la prevenció de la dependència o les cures familiars i professionals en l'atenció de llarga duració ve acompanyada de l'interès en el desplegament d'iniciatives, serveis i productes adequats a la heterogeneïtat existent entre les persones grans, on el gènere esdevé un factor essencial en la construcció de l'experiència d'envellir. La Psicologia ofereix aportacions teòriques, basades en la recerca, vàlides per tractar aquells temes i per proporcionar pautes útils en la definició de diferents tipus de respostes i intervencions professionals. En aquesta assignatura es proporcionarà una visió global de l'envelliment, des d'una perspectiva teòrica i pràctica, mostrant diferents tipus d'intervenció professional i iniciatives innovadores.

Els objectius de l'assignatura són:

1. Comprendre les diferents dimensions del procés d'envelliment.
2. Conèixer els processos de desenvolupament i els canvis en l'envelliment.
3. Conèixer els desafiaments que comporta l'envelliment en les societats desenvolupades.
4. Conèixer i reflexionar sobre les desigualtats de gènere en l'experiència d'envellir.
5. Analitzar els diferents fenòmens que prenen especial singularitat en les persones grans.
6. Conèixer les sortides professionals en el camp de la psicogerontologia.
7. Iniciar-se en el disseny i aplicació d'intervencions amb persones grans en diferents àmbits de treball.

Competències

- Actuar amb responsabilitat ètica i amb respecte pels drets i deures fonamentals, la diversitat i els valors democràtics.
- Actuar en l'àmbit de coneixement propi avaluant les desigualtats per raó de sexe/gènere.
- Analitzar i interpretar els resultats de l'avaluació.
- Aplicar de manera crítica, reflexiva i creativa els coneixements, habilitats i valors adquirits.
- Comunicar-se eficaçment, fent ús dels mitjans apropiats (orals, escrits o audiovisuals), tenint en compte la diversitat i tots aquells elements que puguin facilitar o dificultar la comunicació.
- Distingir i relacionar els principis psicosocials del funcionament dels grups i de les organitzacions.
- Elaborar i redactar informes tècnics sobre els resultats de l'avaluació, la recerca o els serveis sol·licitats.
- Fer revisions sistemàtiques a partir de la consulta de les diferents fonts documentals en psicologia per a recollir, ordenar i classificar dades i materials de recerca.
- Identificar i descriure els processos i les etapes del desenvolupament psicològic al llarg del cicle vital.
- Interactuar, mitjançant un treball en equip efectiu, amb els altres professionals implicats.
- Introduir canvis en els mètodes i els processos de l'àmbit de coneixement per donar respostes innovadores a les necessitats i demandes de la societat.
- Mantenir una actitud favorable envers l'actualització permanent a través de l'avaluació crítica de la documentació científica, valorant-ne la procedència, situant-la en un marc epistemològic i identificant-ne i contrastant-ne les aportacions en relació amb el coneixement disciplinari disponible.
- Reconèixer la dimensió social de l'ésser humà, considerant els factors històrics i socioculturals que intervenen en la configuració psicològica humana.
- Treballar en equip.
- Utilitzar les eines adequades per a comunicar-se.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar críticament els principis, valors i procediments que regeixen l'exercici de la professió.
2. Analitzar les desigualtats per raó de sexe/gènere i els biaixos de gènere en l'àmbit de coneixement propi.
3. Analitzar les relacions entre el sistema familiar i altres sistemes relacionats.
4. Analitzar una situació i identificar-ne els punts de millora.
5. Aplicar de manera crítica, reflexiva i creativa els coneixements, habilitats i valors adquirits.
6. Aplicar els conceptes teòrics en l'anàlisi de casos.
7. Comunicar de manera inclusiva, evitant un ús sexista o discriminatori del llenguatge.
8. Contrastar diferents fonts documentals.
9. Descriure els processos i les etapes del desenvolupament individual i dels grups familiars.
10. Elaborar per escrit informes tècnics sobre avaluació a partir de l'estudi de casos.
11. Explicar el codi deontològic, explícit o implícit, de l'àmbit de coneixement propi.
12. Identificar conceptes i processos psicosocials que mostren la dimensió social i cultural del comportament.
13. Identificar els elements de la comunicació funcional i disfuncional.
14. Identificar els elements que condicionen la comunicació i l'organització de les tasques.
15. Identificar les principals desigualtats i discriminacions per raó de sexe/gènere presents a la societat.
16. Mantenir una actitud favorable envers l'actualització permanent a través de l'avaluació crítica de la documentació científica, valorant-ne la procedència, situant-la en un marc epistemològic i identificant-ne i contrastant-ne les aportacions en relació amb el coneixement disciplinari disponible.

17. Mostrar una disposició oberta i una actitud favorable a la cooperació.
18. Proposar nous mètodes o solucions alternatives fonamentades.
19. Reconèixer els conceptes teòrics fonamentals en els textos.
20. Relacionar les dades amb l'enfocament teòric adoptat que permeti articular les dades obtingudes amb la intervenció que s'ha de dur a terme.
21. Seleccionar i utilitzar els recursos comunicacionals adequats segons les característiques i les competències de les persones destinatàries tenint en compte l'edat i la identificació cultural.
22. Seleccionar les dades rellevants per a l'avaluació d'un cas considerant el transcurs vital i el context d'intervenció.
23. Treballar en equip.
24. Utilitzar les eines adequades per a comunicar-se.
25. Valorar l'impacte de les dificultats, els prejudicis i les discriminacions que poden incloure les accions o projectes, a curt o llarg termini, en relació amb determinades persones o col·lectius.

Continguts

1. Introducció a la psicologia de l'envelliment
2. Envel·liment de la població. Representació social de l'envelliment. Envel·lir com a dona
3. Canvis psicològics associats a l'envelliment. Processos d'envellir.
4. Envel·liment i sexualitat
5. El paradigma de l'Envel·liment Actiu
6. El paradigma de l'Atenció Centrada en la Persona
7. La intervenció psicosocial en l'àmbit de l'envelliment
8. Intervenció en centres residencials per a persones grans
9. Soledat no desitjada: aproximació al fenomen i exemples d'intervenció
10. Sortides professionals en psicogerontologia
11. Estudi de fenòmens associats a l'envelliment:
 - Projectes intergeneracionals
 - Maltractament a les persones grans i promoció del bon tracte
 - Envel·liment LGTBI
 - Impacte psicosocial de la COVID-19 en les persones grans
 - Nous models d'habitatge: Senior cohousing
 - Aplicació del Dementia Care Mapping (DCM)
 - Programes universitaris per a persones grans
 - Grups de suport per a cuidadors/es de persones amb deteriorament cognitiu
 - Tecnologia i provisió de cures
 - Imatge de les persones grans als mitjans de comunicació

Metodologia

Es combinaran diferents estratègies metodològiques:

- Presentació de continguts per part del docent.
- Realització i anàlisi individual i comparativa d'entrevistes amb persones grans.
- Anàlisi, preparació i exposició de diferents fenòmens associats a l'envelliment per part de grups d'estudiants i discussió a classe.

Al llarg de l'assignatura es podran programar presentacions de professionals que intervenen en diferents àmbits relacionats amb les persones grans (Ex: soledat no desitjada, relacions intergeneracionals, centres per a persones grans, etc). Les presentacions professionals són d'assistència obligatòria.

La plataforma virtual Moodle és el canal de comunicació de l'assignatura. És responsabilitat de l'estudiant accedir de manera regular per informar-se dels continguts que es publiquin.

Nota: La metodologia docent i l'avaluació proposades poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries. L'equip docent detallarà a través de l'aula moodle o el mitjà de comunicació habitual el format presencial o virtual/on-line de les diferents activitats

dirigides i d'avaluació, tenint en compte les indicacions de la facultat en funció del que permeti la situació sanitària.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques	24	0,96	3, 6, 9, 16, 20, 22
Sessions pràctiques	12	0,48	5, 12, 20, 22, 23
Tipus: Supervisades			
Tutories en grups petits	6	0,24	5, 20, 22, 23
Tipus: Autònomes			
Estudi, lectura i anàlisi de textos	24	0,96	2, 12, 15, 16, 19, 23
Preparació de presentació de textos	20	0,8	1, 2, 5, 14, 15, 16, 21, 23, 24
Preparació i realització de treballs en grup	24	0,96	5, 8, 12, 14, 17, 19, 20, 22, 23, 24
Preparació i realització de treballs individuals	40	1,6	5, 6, 8, 9, 10, 12, 16, 19, 20, 21, 22

Avaluació

Les competències seran avaluades mitjançant avaluació contínua, basada en la realització dels següents treballs obligatoris: 1 Informe individual, 1 informe amb part grupal i part individual, i 2 presentacions grupals.

Les setmanes d'entrega indicades són orientatives. A l'inici de curs es presentarà el calendari definitiu.

Criteris d'avaluació de les EV:

- **Avaluable:** Estudiant que hagi lliurat evidències d'aprenentatge amb pes igual o superior a 4 punts (2 o més evidències de l'assignatura).
- **Superada:** Estudiant que evidenciï haver aconseguit les competències avaluades a les diferents activitats. Haurà de tenir una nota major a 5 a les quatre evidències; en cas de no assolir-se aquest requisit, la nota màxima en l'assignatura serà 4.5.
- **Avaluable No aprovat:** Estudiant que no hagi aconseguit la nota mínima de 5 en cadascuna de les activitats d'avaluació.
- **Recuperació:** La recuperació es farà de manera contínua. En el cas que no s'assoleixi la nota mínima de 5, caldrà realitzar un nou lliurament en les dues setmanes posterior a la primera entrega, o en el moment que s'informi durant l'assignatura. No es contempla la recuperació per millorar la qualificació un cop superada.

En cas que en l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat (còpia, plagi, suplantació d'identitat, etc.) que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació. En el cas que l'evidència afectada sigui l'EV1, l'EV2 també serà avaluada amb un 0, atesa la vinculació entre les mateixes. Les evidències afectades per les irregularitats descrites no tindran opció a recuperació.

Les estudiants que cursin l'assignatura en 2a matrícula o posterior tindran l'opció de realitzar una prova de síntesi no recuperable, basada la preparació i presentació d'un informe individual i pòster sobre un fenomen a determinar vinculat a l'envelliment. Aquesta opció haurà de ser comunicada durant les dues primeres setmanes de docència, i es realitzarà durant la setmana 19.

Enllaç a les pautes d'avaluació de la facultat:

<https://www.uab.cat/web/estudiar/graus/graus/avaluacions-1345722525858.html>

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
EV1. Informe: Entrevista amb una persona gran (entrega escrita, individual). Setmana 7.	25	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25
EV2. Informe comparatiu d'entrevistes (cal haver superat l'EV1) (entrega escrita, individual i col·lectiva). Setmana 12.	25	0	0	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 22, 23, 25
EV3. Preparació i presentació d'informe i pòster sobre fenomen vinculat a l'envelliment (oral i escrita, grupal). Setmanes 15 i 16.	30	0	0	1, 2, 4, 5, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25
EV4. Anàlisi i presentació d'un article científic publicat (oral i escrita, grupal). Setmanes 5, 7, 9 i 10.	20	0	0	1, 2, 5, 7, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 23, 24, 25

Bibliografia

Bibliografia recomanada:

- Ezquerro, S.; Pérez-Salanova, M.; Pla, M.; Subirats, J. (eds.) (2016). *Edades en transición, envejecer en el siglo XXI: edades, condiciones de vida, participación e incorporación tecnológica en el cambio de época*. Barcelona: Ariel.
- Pinazo S. y Sánchez M. (dir.) (2005). *Gerontología. Actualización, innovación y propuestas*. Madrid: Pearson Prentice Hall.
- Prieto, D. et al (2009). *Las dimensiones subjetivas del envejecimiento*. Colección Estudios, Serie Personas Mayores N° 11007. Madrid: Imsero. Recuperat a: <https://www.imsero.es/InterPresent1/groups/imsero/documents/binario/11007dimensenvejec.pdf>
- Triadó, C. y Villar, F. (coords.) (2006) *Psicología de la vejez*. Madrid: Alianza Editorial.

Articles per a l'evidència 4:

- Freixas, A. (2003). *Las mujeres queremos ser mayores y poder parecerlo*. En Maquieira, V. (comp.), *Mujeres mayores en el siglo XXI De la invisibilidad al protagonismo* (pp 251-273). Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Recuperat a: <http://envejecimiento.csic.es/documentos/documentos/maquieira-mujeres-01.pdf>
- Izal, M. et Al. (2020). Las ganas de vivir como expresión del bienestar de las personas mayores. *Rev Esp Geriatr Gerontol* 2020; 55(2): 76-83. doi: 10.1016/j.regg.2019.06.005
- Morrell, C.M. (2003). Empowerment and long-living women: return to the rejected body. *Journal of aging studies*, 17(1):69-85. doi: 10.1016/S0890-4065(02)00091-9
- Navarro, A. B. y Bueno, B. (2015). Afrontamiento de problemas de salud en personas muy mayores. *Anales de psicología*, 2015, vol. 31, nº 3(octubre), 1008-1017. doi: 10.6018/analesps.31.3.172481
- Pinazo-Hernandis S. (2003), Impacto psicosocial del acogimiento familiar en familia extensa: el caso de las abuelas y los abuelos acogedores. *Rev Mult Gerontol* 2003;13(2):89-101.

- Thompson, N, y Thompson S. (2001). Empowering Older People Beyond the Care Model. *Journal of Social Work*, 1(1): 61-76. doi: 10.1177/146801730100100105
- Sawchuk, D. (2009) The Raging Grannies: Defying Stereotypes and Embracing Aging Through Activism. *Journal of Women & Aging*, 21:3, 171-185. doi: 10.1080/08952840903054898
- Villar, F. Et Al. (2013). La participación de personas con demencia en las reuniones del plan de atención individualizada: impacto en el bienestar y la calidad del cuidado. *Rev Esp Geriatr Gerontol* 2013; 48(6): 259 - 264. doi: 10.1016/j.regg.2013.03.001

Altres lectures:

- Arenas, S. y Pratginestós, E. (2006). *El Papel del psicólogo en centros residenciales geriátricos: revisión de la situación actual y propuesta de funciones para un desarrollo óptimo de actividad*. Barcelona: Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya. Recuperat a: https://www.infogerontologia.com/documents/rol/rol_psico_arenas_pratginestos.pdf
- Barnes, M, Benet, G. (1998). Frail bodies, courageous voices: older people influencing community care. *Health and Social care in the Community*, 6(2), 102-111. doi: 10.1046/j.1365-2524.1998.00105.x
- Bermejo, L. (2005). *Gerontología educativa. Cómo diseñar proyectos educativos con personas mayores*. Madrid: Editorial Panamericana (Colección Gerontología Social - SEGG)
- Bueno, B. Y Navarro, A. (2004). Afrontamiento y calidad de vida. *Revista Espanola de Geriatria y Gerontologia*; 39(3), 31-37.
- Chapman, Sherry et. al (2005). "I don't think I am 'old' although I am aged": Seniors' Perceptions of Later-Life Well-Being. Alberta: University of Alberta. Recuperat a: https://www.researchgate.net/publication/267805265_Perceptions_of_Later-Life_Well-Being_1_I_don't_thi
- Charpentier, M., Guberman, N., Billette, V., Lavoie, J.P., Grenier, A., & Olazabal, I. (Éds) (2010). *Vieillir au pluriel. Perspectives sociales*. Montréal: Presses de l'Université du Québec.
- Cusak S. A. (1998). Leadership in Seniors' Centres: power and empowerment in relations between seniors and staff. *Education and Ageing*, 13 (1): 49- 66.
- Freixas, A. (2013). *Tan frescas. Las nuevas mujeres mayores del siglo XXI*. Barcelona: Paidós.
- Freixas, A. (2018). *Sin reglas. Erótica y libertad femenina en la madurez*. Madrid: Capitán Swing.
- García-Soler, A., Castejón, P., Marsillas, S., Del Barrio, E., Thompson, L., Díaz-Veiga, P. (2020). Ageism and COVID19: Study on social inequality through opinions and attitudes about older people in the coronavirus crisis in Spain. *International Long-Term Care Policy Network, CPEC-LSE*, 12 June 2020. Recuperat a: <https://lccovid.org/wp-content/uploads/2020/08/COVID-and-ageism-an-attitudes-survey-in-Spain.pdf>
- Greene, R. y Cohen, HL. (2005). Social work with Older Adults and their Families: Changing Practice Paradigms. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*. 86 (3), 309-319. doi: 10.1606%2F1044-3894.3434
- Izal, M. y Montorio, I. (Ed.) (1999). *Gerontología conductual. Bases para la intervención ámbitos de aplicación*. Madrid: Síntesis.
- Izal, M., Montoro, I., Guadalupe, M. (2016). Programa para la mejora del bienestar de las personas mayores. Estudio piloto basado en la psicología positiva. *Suma Psicológica*. 23(1), 51-59. doi: 10.1016/j.sumpsi.2016.03.001
- Janlöv, A-C., Rahm Hallberg, I., & Petersson, K. (2006). Older persons' experience of being assessed for and receiving public home help: do they have any influence over it? *Health & Social Care in the Community*, 14(1), 26-36. doi: 10.1111/j.1365-2524.2005.00594.x
- Majón-Valpuesta, D., Ramos, P., & Pérez-Salanova, M. (2016). Claves para el análisis de la participación social en los procesos de envejecimiento de la generación baby boom. *Psicoperspectivas* 15(2), 53-63. doi: 10.5027/psicoperspectivas-vol16-issue2-fulltext-833
- Martínez, T. (2016). *La atención centrada en la persona en los servicios gerontológicos. Modelos de atención y evaluación*. Madrid: Fundación Pílares.
- Martínez, T. (2000). *Personas mayores y lenguaje cotidiano. El poder de las palabras*. Madrid: Fundación Pílares.
- Paun, O. (2003). Older women caring for spouses with alzheimer's disease at home: making sense of the situation. *Health Care for Women International*, 24(4):292-312. doi: 10.1080/07399330390183615
- Pérez-Díaz, Julio; Abellán, Antonio; Aceituno, Pilar; Ramiro, Diego. (2020). Un perfil de las personas mayores en España, 2020. Indicadores estadísticos básicos. Madrid: Informes Envejecimiento en Red, 25. Recuperat a: <http://envejecimiento.csic.es/documentos/documentos/enred-indicadoresbasicos2020.pdf>

- Pinazo-Hernandis S. (2020), Impacto psicosocial del COVID-19 en las personas mayores: problemas y retos, *Revista Espanola de Geriatria y Gerontologia*. 55(5):249-252. doi: 10.1016/j.regg.2020.05.006
- Rodríguez, G. et al. (2013). *Las Personas Mayores que vienen. Autonomía Solidaridad y Participación social*. Madrid: Fundación Pílares.
- Sala, E. (2020). "La soledad no desitjada durant la vellesa, un fenomen social". *Debats Catalunya Social - Propostes des del Tercer Sector*, 60. Recuperat a: https://www.tercersector.cat/sites/default/files/dossier_catalunya_social_soledat_no_desitjada_durant_vell
- Salvarezza, L. (1991). Vejez, Medicina y Prejuicios. *Vertex*, 4(2), 129-136. Recuperat a: <http://www.polemos.com.ar/docs/vertex/vertex4.pdf>
- Strawbridge, W.J, Wallhagen, M.I y Cohen R.D (2002) Successful aging and well-being: Self-rated compared with Rowe and Kahn. *The Gerontologist*, 42(6):727-733. doi: 10.1093/geront/42.6.725.
- White M.; Riley J. (2000). Age Integration: Conceptual and historical Background. *The Gerontologist*, 40(3), 266-270. doi: 10.1093/geront/40.3.266
- Yanguas, J.; Cilveti, A.; Hernández S.; Pinazo, S.; Roig, S., y Segura, C. (2018). El reto de la soledad en la vejez. *Revista de servicios sociales*, 66, pp. 61-75. doi: 10.5569/1134-7147.66.05
- Yanguas, J.; Leturia, P.; Leturia, M.; y Uriarte, A. (1998) *Intervención psicosocial en Gerontología: Manual práctico*. Madrid: Cáritas.

Programari

Cap específic.